

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського

Соціально-гуманітарний факультет
Історико-філософське відділення
Кафедра всесвітньої історії та методології науки

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до самостійної роботи студентів
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
з навчальної дисципліни
«Історія Стародавнього Сходу»

Одеса, 2017

УДК 930

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія) з навчальної дисципліни «Історія Стародавнього Сходу». – Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2017. – 44 с.

Укладач – к. філос. н., доцент В. В. Окорокова

*Друкується згідно з рішенням Вченої Ради
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського
від 26 жовтня 2017 року (протокол № 3)*

Рецензенти:

Нємченко І.В. – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Соколова Л.С. – кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Одеської державної академії будівництва та архітектури.

Зміст

Частина I. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

- ✓ Передмова 5
- ✓ Мета та завдання навчальної дисципліни 6
- ✓ Структура навчальної дисципліни 7

Частина II. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

- ✓ Мета, завдання та види самостійної роботи студента 9
- ✓ Зміст та рекомендації самостійної роботи за темами 13

Змістовий модуль I. *Стародавній Єгипет*

Тема 1. Стародавній Єгипет: Утворення держави

- ✓ Зміст теми 13
- ✓ Тести для самоконтролю знань 14

Тема 2. Єгипетська держава періоду Середнього, Нового і Пізнього царств

- ✓ Зміст теми 15
- ✓ Тести для самоконтролю знань 15
- ✓ Таблиця «Періоди історії Давнього Єгипту» 16

Тема 3. Культура Стародавнього Єгипту

- ✓ Зміст теми 17
- ✓ Тести для самоконтролю знань 17
- ✓ Таблиця «Розвиток культури в Давньому Єгипті» 18
- ✓ Рекомендована література до змістового модуля I..... 18

Змістовий модуль II. *Стародавня Месопотамія*

Тема 4. Перші централізовані країни Межиріччя

- ✓ Зміст теми 20
- ✓ Тести для самоконтролю знань 20

Тема 5. Вавилон та його роль в історії Межиріччя

- ✓ Зміст теми 21
- ✓ Тести для самоконтролю знань 21

Тема 6. Історія Північної Месопотамії в II – середині I тис. до н.е.

- ✓ Зміст теми 22
- ✓ Тести для самоконтролю знань 22

Тема 7. Культура Месопотамії

- ✓ Зміст теми 23
- ✓ Тести для самоконтролю знань 23
- ✓ Таблиця «Розвиток культури Месопотамії» 24
- ✓ Питання для самоконтролю до змістового модуля II 24
- ✓ Рекомендована література до змістового модуля II..... 25

Змістовий модуль III.

Найдавніші державні утворення на території Малої Азії, Закавказзя та Східного Середземномор'я

Тема 8. Найдавніші цивілізації Малої Азії та Закавказзя

- ✓ Зміст теми 26
- ✓ Тести для самоконтролю знань 26

Тема 9. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину

- ✓ Зміст теми 28
- ✓ Тести для самоконтролю знань 28
- ✓ Питання для самоконтролю знань за змістовим модулем III..... 29
- ✓ Рекомендована література до змістового модуля III 30

Змістовий модуль IV.

Стародавній Іран та Середня Азія. Стародавня Індія та Китай

Тема 10. Стародавній Іран. Перші державні утворення на території Стародавнього Ірану

- ✓ Зміст теми 31
- ✓ Тести для самоконтролю знань 32

Тема 11. Ахеменідський період в історії Стародавнього Ірану (VI–IV ст. до н. е.)

- ✓ Зміст теми 33
- ✓ Тести для самоконтролю знань 33

Тема 12. Середня Азія в давнину

- ✓ Зміст теми 35
- ✓ Тести для самоконтролю знань 35

Тема 13. Стародавня Індія

- ✓ Зміст теми 36
- ✓ Тести для самоконтролю знань 36

Тема 14. Культура та світогляд Стародавньої Індії

- ✓ Зміст теми 37
- ✓ Тести для самоконтролю знань 37
- ✓ Таблиця «Розвиток культури Стародавньої Індії» 38

Тема 15. Стародавній Китай

- ✓ Зміст теми 39
- ✓ Тести для самоконтролю знань 39

Тема 16. Культура Стародавнього Китаю

- ✓ Зміст теми 40
- ✓ Тести для самоконтролю знань 40
- ✓ Таблиця «Розвиток культури Стародавнього Китаю» 41
- ✓ Питання для самоконтролю до змістового модуля IV 41
- ✓ Рекомендована література до змістового модуля IV 42

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)..... 43

Частина I.

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Передмова

«Історія Стародавнього Сходу» представляє собою навчальну дисципліну, яка входить до переліку циклу нормативних дисциплін професійної і практичної підготовки студентів спеціальності 014 Середня освіта (Історія), являючись складовою однієї великої групи «Історія Стародавнього Світу».

Мова йде про те, що «Історія Стародавнього Сходу» – важлива фаза професійної підготовки студентів, в процесі вивчення якої на першому курсі навчання їм привіаються основоположні знання та навички майбутніх спеціалістів. Це пояснюється тим, що як розділ історичної науки історія стародавнього Сходу є невід’ємною ланкою в ланцюгу світової історії. Народи Стародавнього Сходу не просто першими побудували соціально (ратифіковані суспільства й держави, винайшли найдавніші форми письма, розвинули художню словесність, науково-практичні знання, мистецтво, релігійно-філософську думку, а й передали ці свої надбання нам, тому «стародавні цивілізації – не згаслі світи, а частина сучасної культури». Свідчень цьому можна навести чимало. Так, ми користуємося абетковим письмом, що його винайшли фінікійці, розробленою стародавніми індійцями системою «арабських» чисел і математичною символікою, досягненнями вавилонської астрономії, удосконаленим староегипетським календарем, багатьма лексичними здобутками близькосхідних цивілізацій, винаходами стародавніх китайців – компасом, папером, порохом, системою конкурсних екзаменів тощо.

Даний курс має широкі міжпредметні зв’язки. Й в цьому сенсі насамперед виступає явним тісний зв’язок з такими дисциплінами як «Історія Стародавньої Греції та Риму», «Історія історичної науки», «Історія держави та права зарубіжних країн», «Історія правових і політичних вчень». Особливістю такого кола міжпредметних зв’язків є те, що історія стародавнього Сходу включає як історичні дані так і факти з історії державотворення давньосхідних держав, її правового розвитку. Дана дисципліна є базовою як для історичних дисциплін подальшого хронологічного часу (наприклад «Історія країн Азії та Африки у середні віки») так і правового характеру.

Хронологічні рамки історії Стародавнього Сходу охоплюють кілька тисячолітній відтинок часу – від кінця IV тис. до н. е., коли виникли перші старосхідні держави, до середини I тис. н. е., коли останні з них, як вважають орієнтологи, вступили у середньовічну фазу свого історичного розвитку. При цьому слід зазначити, що хронологічний рубіж між стародавністю та середньовіччям на Сході більш умовний, аніж реальний.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – формування у студентів теоретичного рівня розуміння форм існування і типів давніх цивілізацій, іманентних закономірностей їх розвитку, закономірного зв'язку Історії Стародавнього Сходу з історією первісності і історією античних цивілізацій, а також виняткову важливість діалогу культур стародавніх цивілізацій і пояснення неминущого значення спадщини цивілізацій і культур стародавнього світу.

Об'єктом вивчення даного курсу є історія політичних та соціокультурних реалій суспільств у державах Стародавнього Сходу.

Концептуальною та методологічною основою курсу є цивілізаційна теорія, яка розуміє цивілізацію як загальну, «тотальну» характеристику різноманітних боків життя людей конкретного суспільства та регіону у всій її багатобарвності. Це дозволяє розглядати питання політичної, соціально-економічної історії та духовного розвитку народів Сходу. Історія людських спільностей подається у нерозривній єдності з історією природи та побуту, звичаїв та права. Замальовуються окремі портрети видатних діячів цивілізацій Стародавнього Сходу. Для більш ґрунтовного ознайомлення студентів з історією Стародавнього Сходу широко використовуються писемні джерела.

Завдання вивчення курсу «Історія Стародавнього Сходу» обумовлені методичним процесом «сприйняття – усвідомлення – застосування» знань:

- відобразити основні чинники формування, функціонування та еволюції стародавніх цивілізацій, виявити їх особливі риси та взаємозв'язки;
- проаналізувати економічні, соціальні, політичні та культурно-етнічні характеристики функціонування старосхідних держав;
- визначити особливості становлення держав та їх політичного розвитку в окремих регіонах Стародавнього Сходу;
- виявити загальні та особливі риси розвитку старосхідних держав;
- виробити вміння та навички самостійної роботи студентів із джерелами та історичним матеріалом, науковою літературою та періодичними виданнями, монографічною літературою.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати :

- основні види джерел та загальну історіографію історії Стародавнього Сходу;
- хронологію та періодизацію старосхідної історії;
- основні етапи процесу державотворення на Стародавньому Сході;
- основні регіони Стародавнього Сходу;
- чинники формування соціально-економічної та політичної системи;
- особливі та загальні риси розвитку старосхідних цивілізацій;
- причини та наслідки локальних конфліктів; розвиток військової справи, створення перших світових імперій;
- термінологічний апарат курсу; карту.

Студент повинен уміти :

- аналізувати та узагальнювати зміст історичних джерел старосхідної епохи;
- застосовувати набуті знання, навички та вміння в самостійній практичній, науковій та педагогічній роботі;
- аргументувати власну думку з дискусійних питань;
- виділяти причини та наслідки подій зазначеної епохи;
- давати оцінку історичним подіям, постатям, явищам;
- володіти історичною термінологією; встановлювати синхронність подій, аналізувати зміст історичної карти.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усь бо го	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1.												
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Стародавній Єгипет												
Тема 1. Стародавній Єгипет: Утворення держави		2	2			2		2				5
Тема 2. Єгипетська держава періоду Середнього, Нового і Пізнього царств		2	4			2						5
Тема 3. Культура Стародавнього Єгипту		2				2			2			5
Разом за змістовим модулем 1	20	6	6			8	19	2	2			15
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Стародавня Месопотамія												
Тема 4. Перші централізовані країни Межиріччя		2	2			2						5
Тема 5. Вавилон та його роль в історії Межиріччя		2	2			2		2				5
Тема 6. Історія Північної Месопотамії в II – середині I тис. до н.е.		2	4			2		2				5
Тема 7. Культура Месопотамії		2				2			2			5
Разом за змістовим модулем 2	24	8	8			8	26	4	2			20

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.											
Найдавніші державні утворення на території Малої Азії, Закавказзя та Східного Середземномор'я											
Тема 8. Найдавніші цивілізації Малої Азії та Закавказзя		2	6			2		2			5
Тема 9. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину		2	2			2					5
Разом за змістовим модулем 3	16	4	8			4	12	2			10
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.											
Стародавній Іран та Середня Азія. Стародавня Індія та Китай											
Тема 10. Стародавній Іран. Перші державні утворення на території Стародавнього Ірану		2	2			2					5
Тема 11. Ахеменідський період в історії Стародавнього Ірану (VI-IV ст. до н. е.)		2	2			2		2			5
Тема 12. Середня Азія в давнину		2	2			2					5
Тема 13. Стародавня Індія		4	2			2		2			5
Тема 14. Культура та світогляд Стародавньої Індії		2				2			2		5
Тема 15. Стародавній Китай		4	2			2					5
Тема 16. Культура Стародавнього Китаю		2				2					5
Разом за змістовим модулем 4	42	18	10			14	39	4			35
Всього годин	102	36	32			34	96	10	6		80
Модуль 2.											
ІНДЗ											
ІНДЗ					18						24
Всього годин	120	36	32		18	34	120	10	6		24

Частина II.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Мета, зміст та види самостійної роботи студента

Стимулювання професійного зростання студентів, виховання їхньої творчої активності, конкурентноспроможності на рівні європейських і світових стандартів є можливим за умови підвищення ролі самостійної роботи студентів та посилення роботи професорсько–викладацького складу кафедр щодо розвитку навичок самостійної роботи студентів.

Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом оволодіння авчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Метою СРС є системне і послідовне засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у студентів навичок самостійного набуття та поглиблення знань, розвиток професійної компетенції.

Основним завданням СРС є системне і послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної і науково-теоретичної) діяльності на рівні європейських і світових стандартів.

Зміст СРС з кожної конкретної навчальної дисципліни визначається робочою програмою, методичними матеріалами, завданнями та вказівками викладача і може складатися з таких видів роботи:

- підготовка до аудиторних занять (лекцій, практичних, семінарських, лабораторних, співбесіди з лектором тощо);
- виконання індивідуальних завдань;
- самостійне опрацювання окремих тем навчальної дисципліни згідно робочої програми навчальної дисципліни;
- переклад іноземних текстів встановлених обсягів;
- виконання контрольних робіт студентами денної і заочної форм навчання;
- підготовка і виконання завдань, передбачених програмою практичної підготовки, курсового проектування, творчих робіт тощо;
- підготовка до усіх видів контролю, в тому числі до курсових, модульних і комплексних контрольних робіт та підсумкової державної атестації (державних іспитів, виконання випускової кваліфікаційної роботи);
- робота у студентських наукових проблемних групах, семінарах, спортивних секціях, студіях художньої самодіяльності тощо;
- участь у роботі наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, олімпіад з фаху або навчальної дисципліни тощо;
- виконання завдань, які базуються на використанні сучасних інформаційних технологій і комп'ютерних засобів навчання.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Зміст самостійної роботи студента над конкретною дисципліною визначають навчальна програма дисципліни, методичні матеріалами, завдання та вказівки викладача.

Види завдань для самостійної роботи студентів залежать від особливостей курсу або спецкурсу. Це можуть бути:

- реферування наукової літератури;
- пошук наукової літератури за певною темою та її опрацювання;
- розв'язування ситуативних задач, визначених проблем;
- написання есе, рефератів;
- виконання певної практичної роботи, контрольних завдань;
- аналіз та/або створення ситуаційних вправ;
- опрацювання певного матеріалу за навчальною літературою та створення структурної (візуальної) схеми прочитаного матеріалу тощо.

Серед різновидів самостійної роботи, які пропонуються в даному навчально-методичному виданні є: есе, виконання контрольних завдань у вигляді тестів та вирішення питань для самоконтролю знань, заповнення таблиць.

Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання і не претендує на вичерпне і визначальне трактування теми.

Мета есе – розвиток навичок самостійного творчого мислення та письмовий виклад власних думок.

На відміну від реферату, який адресується будь-якому слухачеві есе – це ближче до репліки, що адресується підготовленому слухачу. Тобто людині, яка вже має уяву, про що йде мова. Власне, така «адресність» дозволяє автору есе зосередити увагу на розкритті нового змісту, а не нагромаджувати різними службовими деталями викладення матеріалу в письмовому форматі.

Вимоги до есе:

I. Логіка. В есе, як і в будь-якому творі, повинна простежуватися внутрішня логіка. Вона визначається, з одного боку, авторським підходом до обговорюваного питання, а з іншого – самим питанням. Окрім того, слід уникати різких стрибків від однієї ідеї до іншої, думка має розкриватися послідовно.

II. Структура. Початок есе утворюється внаслідок критичного осмислення певної тези. Це може бути оригінальний афоризм або прислів'я, чиясь або ваша особиста думка, оцінка факту, події, вчинку. Обравши тему для пошуку, здійснюйте і сам пошук. Не просто погоджуйтесь або спростовуйте чиясь думку, а продовжте, доповніть її. У згоді чи запереченні принципово важливо знайти декілька аргументів.

III. Основний зміст есе. Це поглиблений аналіз, неможливий без парадоксальних рішень, пошуків прикладів із публікацій, художньої літератури, досвіду власного життя.

Структура есе:

Вступ – це суть і обґрунтування вибору даної теми. Вступ складається із групи компонентів, пов'язаних логічно і стилістично. На цьому етапі дуже важливо правильно сформулювати питання, на які ви збираєтесь знайти відповіді у своєму пошуку.

Основна частина – це теоретичні основи обраної теми та викладення основного питання. Ця частина передбачає розвиток аргументації, аналіз, а також їх обґрунтування, виходячи з конкретних даних, інших аргументів і позицій з цього питання. У цьому полягає основний зміст есе і це найскладніший етап. Тому важливе значення мають підтеми (підзаголовки), на основі яких здійснюється вживання аргументів.

У процесі побудови есе важливо пам'ятати, що один абзац має містити одне твердження і відповідне доведення, підкріплене ілюстративним або науковим матеріалом.

Велике значення для написання есе має вміння спостерігати. Об'єктом ваших спостережень та описів можуть бути різноманітні речі, живі істоти, процеси, дії і навіть почуття. У художньому описі (есе) кожен змальовує предмет по-своєму, таким, яким бачить його саме він. Ви можете не називати всіх ознак предмета. Ваше завдання – дати яскраве уявлення про предмет, передати своє враження про нього, свою оцінку.

Завершальна частина – це узагальнення й аргументовані висновки з теми із вказівкою сфери застосування. Підсумок есе – це і додаткові пояснення, уточнення, підкріплення викладеного в основній частині. Для цього рекомендують вживати повторення, ілюстрації, цитати, вражаючі твердження.

Тест являє собою стандартизований метод визначення рівня і структури підготовленості студентів. Форма, тип і вид тестових завдань впливають на їх структуру, принципи формування змісту, визначення рівня освітньо-професійної підготовки студентів.

Значення тестів як інструменту оцінювання ефективності навчально-пізнавальної діяльності студента у порівнянні з іншими формами контролю полягає в тому, що, по-перше, тести значно якісніший і об'єктивніший спосіб оцінювання і, по-друге, показники тестів орієнтовані на вимірювання ступеня, визначення рівня засвоєння ключових понять, тем і розділів навчальної програми, умінь і навичок, а не на констатацію наявності у студента певної сукупності формально засвоєних знань.

Серед головним переваг використання тестового контролю знань студентів з «Історії Стародавнього Сходу» можна виділити:

- врахування індивідуальних особливостей студентів; можливість детальної перевірки рівня засвоєння кожного змістового модуля дисципліни;
- здійснення оперативної діагностики і зворотного зв'язку з кожним учнем;
- економія навчального часу при здійсненні поточного контролю знань та об'єктивність оцінювання результатів навчання;
- великий вибір форм і засобів контролю.

Відтак, завдання до самостійної роботи є необхідною частиною навчально-методичного комплексу навчальної дисципліни. Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюється згідно з вимогами і критеріями, описаними у навчально-методичному комплексі дисципліни.

Важливою складовою самостійної підготовки студента є так звана «індивідуальна робота», що знаходить вияв у виконанні індивідуальних завдань та індивідуальних наукових (зокрема і навчально-дослідних) досліджень.

Індивідуальні завдання (проекти, підготовка результатів власних досліджень до виступу на конференції, участь в олімпіадах, робота з кейсами тощо) сприяють більш поглибленому вивченню студентом теоретичного матеріалу, формуванню вмінь використовувати знання для вирішення відповідних практичних завдань.

Види індивідуальних завдань з певних навчальних дисциплін визначаються робочою навчальною програмою дисципліни. Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно із забезпеченням необхідних консультацій з окремих питань з боку викладача. Допускаються випадки виконання комплексної тематики (проекту) кількома студентами.

Індивідуальне науково-дослідне завдання (ІНДЗ) – вид індивідуального завдання навчального, навчально-дослідного чи проектного характеру, що виконується на основі самостійного вивчення частини програмового матеріалу або його систематизації та узагальнення, для практичного застосування. ІНДЗ є завершеною теоретичною або практичною роботою, може охоплювати одну, декілька тем або зміст навчального курсу в цілому, виконується самостійно й оцінюється як частка навчального курсу з урахуванням у загальній оцінці за курс.

ІНДЗ містить елемент пошукової, частково науково-дослідної роботи і виступає чинником залучення студента до науково-дослідної діяльності, яка може бути продовжена в результаті виконання курсової, дипломної, магістерської роботи, підготовку наукових доповідей, написання наукових статей тощо. Варто відмітити, що індивідуальна робота студента може здійснюватися аудиторно під керівництвом викладача, коли студент може отримати методичну допомогу

щодо виконання тих чи інших видів самостійної роботи під час заздалегідь узгоджених, передбачених графіком консультацій.

Таким чином, самостійна робота є організованою викладачем активною діяльністю студента, направленою на виконання поставленої дидактичної мети. За своєю суттю самостійна робота є активною розумовою діяльністю студента, пов'язаною з виконанням навчального завдання. Наявність завдання і цільової установки на його виконання вважається характерними ознаками самостійної роботи. Під час самостійної роботи студенти мають змогу краще використати свої індивідуальні здібності. Вони вивчають, конспектують літературні джерела, за потреби повторно перечитують, звертаються до відповідних довідників і словників. Все це сприяє глибокому осмисленню навчального матеріалу, виробляє в студентів цілеспрямованість у здобутті знань, самостійність мислення. Самостійна робота здійснює і виховний вплив на студентів, сприяючи формуванню і розвитку необхідних моральних якостей.

Самостійна робота з курсу «Історія Стародавнього Сходу» передбачає опрацювання студентами окремих тем або питань, які не висвітлювались з тих чи інших причин у лекційному курсі, розв'язання тестових завдань, заповнення таблиць, вирішення контрольних питань.

Отже, основною метою організації та здійснення самостійної роботи студентів з даного предмета є більш глибоке оволодіння матеріалом курсу «Історія Стародавнього Сходу», а також сприяння розвитку вмінь робити власні виважені висновки, більш ефективно оперувати набутими знаннями, орієнтуватись у спеціальній літературі, формувати адекватні компетенції та власні моделі майбутньої професійної діяльності. Ось чому змістовне наповнення цього виду навчання передбачає роботу з різноманітними літературними та електронними джерелами, підготовку виступів, рефератів, конспектів наукових текстів тощо.

Зміст та рекомендації самостійної роботи за темами

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Стародавній Єгипет

Тема 1. Стародавній Єгипет: Утворення держави

Стародавній Єгипет. Царські літописи, “автобіографії” єгипетських вельмож, літературні та релігійно-міфологічні джерела, дослідження античних авторів. Археологічні дослідження. Відносна та абсолютна хронологія. Періодизація історії Стародавнього Єгипту. Об'єднання Верхнього і Нижнього Єгипту. Перший загальноєгипетський цар – Міна (Менес) (рубіж IV–III тис. до н. е.). Централізація Єгипту в епоху Стародавнього царства. Становище номархів. Воєнні походи

фараонів в добу Стародавнього царства. Політична катастрофа Давнього царства. І Перехідний період. Економічний занепад країни в епоху кризи.

Тести для самоконтролю знань

1. Верховними правителями і втіленням божественної сили у Давньому Єгипті були: А) старійшини Б) номархи В) жерці Г) фараони
2. Сфінкс - це:
А) статуя коня з головою фараона Б) єгипетський бог вогню
В) статуя лева з головою фараона Г) єгипетський бог дощу
3. Коли в Єгипті правив фараон Аменхотеп IV?
А) XIV ст. до н. е. Б) XII ст. до н. е. В) VI ст. до н. е. Г) III ст. до н. е.
4. Коли гіксосів було вигнано з Єгипту?
А) 1989 р. до н. е. Б) 1580 р. до н. е. В) 1677 р. до н. е. Г) 1867 р. до н. е.
5. Південне царство у Єгипті було розташоване в:
А) горах півдня країни Б) дельті Нілу В) пустелі півдня країни Г) районі узбережжя Червоного моря
6. Назвіть ім'я єгипетського фараона, який уславився як найхоробріший цар-воїн у битві з хеттами поблизу Кадеша:
А) Тутмос I Б) Яхмос I В) Аменхотеп IV Г) Рамзес II
7. Близько 100–150 років в Єгипті панували кочові племена, які прийшли з Малої Азії та Сирії:
А) нубійці Б) євреї В) гіксоси Г) лівійці
8. Наслідком політики Тутмоса III було:
А) зменшення володінь Єгипту Б) завоювання Палестини й Сирії
В) завоювання Нубії та Ассирії Г) посилення влади жреців
9. Ім'я фараона Тутанхамона стало найбільш відомим у світі через те, що:
А) його усипальниця залишилася не пограбованою до XX ст. н. е.
Б) він був славетним фараоном-будівничим
В) Давній Єгипет за часів його правління досяг найвищого розквіту
Г) він був славетним фараоном-воїном
10. У період розквіту Єгипет підкорив:
А) Ассирію, Вавилон, Фінікію, Нубію
Б) Лівію, Нубію, Сирію, Фінікію, Палестину
В) Лівію, Нубію, Персію, Фінікію
Г) Палестину, Сирію, Халдейську державу, Індію
11. Як називається найбільша піраміда давнього Єгипту?
А) Хефрена Б) Джосера В) Хеопса Г) Сахура
12. Що стало основною метою проведення релігійної реформи єгипетським фараоном Ехнатом IV?
А) Заборонити поклоніння богу Атону Б) відновити старі релігійні обряди
В) зменшити владу жерців у державі Г) відновити шанування богу Амона-Ра

13. Коли відбулося об'єднання Верхнього і Нижнього Єгипту?

А) У III тис. до н. е. Б) IV тис. до н. е. В) V тис. до н. е. Г) VI тис. до н. е.

14. Хто з фараонів прославився тим, що в XVI ст. до н. е. знищив панування гіксосів та вдерся до Палестини і Сирії?

А) Хоремхеб II Б) Рамзес I В) Сеті II Г) Яхмос I

Кого в Єгипті називали “неджес” (“малі люди”):

а) селян-общинників; б) жерців; в) служилу аристократію; г) родоу аристократію.

15. У Стародавньому Єгипті терміном “баку” позначалися:

а) жерці; б) керівники місцевої адміністрації; в) раби; г) вільні селяни-общинники.

16. Раби у Стародавньому Єгипті мали право:

а) мати сім'ю; б) розпоряджатися своїм майном;
в) виступати обвинувачувачем у суді; г) найматися в армію.

Тема 2. Єгипетська держава періоду Середнього, Нового і Пізнього царств

Політична централізація Єгипту в добу Середнього царства. Відновлення завойовницьких походів. Внутрішні заворушення. Нашестя кочівників-гіксосів та розпад Єгипту на дві незалежні держави. II Перехідний період. Боротьба фараонів XVII династії з гіксосами та остаточне визволення Єгипту від гіксоського панування за фараона XVIII династії Яхмоса I. Воєнна політика фараонів XIX династії. Ослаблення і розпад єгипетської держави наприкінці II тис. до н. е. Особливості політичної історії Єгипту доби Пізнього царства.

Тести для самоконтролю знань

1. Вкажіть хронологічні межі Середнього Єгипетського царства:

а) V тис. до н. е.; б) XXVI–XXIV ст. до н. е.;
в) XXII – сер. XVIII ст. до н. е.; г) XVI–XII ст. до н. е.

2 Вкажіть хронологічні межі Пізнього Єгипетського царства:

а) V тис. до н. е.; б) XXVIII–XXIV ст. до н. е.;
в) XVI–XII ст. до н. е.; г) сер. X–VI ст. до н. е.

3 Походи фараона Рамзеса II проти хеттів у Сирію відбувалися у:

а) 1312–1296 рр. до н. е.; б) 3100–3000 рр. до н. е.;
в) 1455–1424 рр. до н. е.; г) 525 р. до н. е.

4. Хто з названих фараонів об'єднав Верхнє і Нижнє Єгипетські царства в одну державу:

а) Ехнатон (Аменхотеп IV); б) Нармер (Міна); в) Бокхорис; г) Рамзес II.

5. Хто з названих фараонів вів боротьбу із жерцями:

а) Ехнатон (Аменхотеп IV); б) Нармер (Міна); в) Бокхорис; г) Тутанхамон.

5. Встановіть відповідність між термінами та їх значеннями:

1. архітектурна форма, символізувала сонячні промені
2. знак, схематизований малюнок, що позначав цілі слова та поняття
3. ділянка пустелі, вкрита рослинністю
4. труна, невелика гробниця

А) саркофаг Б) обеліск В) дельта Г) ієрогліф Д) оаза

6. Установіть відповідність між правителями Єгипту та їх діяльністю:

1. засновник першої династії єгипетських царів і першої загальнодержавної столиці, яка мала назву — Хет-ка-Птах (грец. Мемфіс)
2. виступив проти грізного суперника — Хетського царства. Спорудив багато храмів
3. очолив повстання міста Фів проти загарбників-гіксосів, унаслідок чого їх було вигнано з країни
4. провів релігійну реформу: запровадив поклоніння єдиному богові Атону і назвав себе сином нового бога

А) Джосер Б) Рамзес II В) Аменхотеп IV Г) Міна Д) Яхмос I

7. Установіть відповідність між термінам та визначеннями:

1. Ієрогліф
2. Фараон
3. Папірус
4. Ном

А) Адміністративна одиниця
Б) Матеріал для письма, виготовлений з тростини
В) Збірка етичних правил
Г) Знак-малюнок для позначення слова чи складу
Д) Правитель Єгипту

8. Розташуйте правителів Давнього Єгипту в порядку їх перебування при владі:

А) Аменхотеп IV Б) Тутанхамон В) Хатшепсут Г) Рамзес II

9. Розташуйте події в хронологічній послідовності:

А.) Утворення Єгипетської держави Б) Воєнні походи Тутмоса III
В) Релігійна реформа Ехнатона Г) Вторгнення гіксосів

10. Розташуйте правителів Давнього Єгипту у тій послідовності, як вони перебували при владі.

А) Аменхотеп IV Б) Тутанхамон В) Хатшепсут Г) Рамзес II

11. Місцеву адміністрацію в Єгипті очолювали:

- а) чаті; б) номархи; в) “казначей бога”; г) писці.

Заповніть таблицю «Періоди історії Давнього Єгипту»

Період	Хронологічні межі	Коротка характеристика

Тема 3. Культура Стародавнього Єгипту

Роль релігійного чинника в суспільному житті Стародавнього Єгипту. Зв'язок релігії та міфології. Основні теологічні центри. Пантеон богів. Заупокійний культ. Особливості писемності. Три стилі письма – ієрогліфіка, ієратика, де мотика. Система шкіл. Культ грамотності. Вплив релігії на розвиток літератури. “Тексти пірамід”, “Розповідь Синухета”. Розвиток науково-практичних знань: математика, астрономія, лікарське мистецтво.

Тести для самоконтролю знань

1. Служителями богів у Давньому Єгипті були:
а) вельможі; б) жерці; в) номархи; г) візирі.
- 2) Бога сонця давні єгиптяни називали:
а) Ра; б) Тот; в) Хнум; г) Осіріс.
- 3) Давньоєгипетські знаки-малюнки, які використовувалися на письмі, називалися:
а) піктограми; б) ієрогліфи; в) монограми; г) кіпу.
- 4) Установіть відповідність між поняттям та його поясненням.
  1. Жрець а) Забальзоване тіло небіжчика
  2. Саркофаг б) скульптура лежачого лева з головою людини
  5. Мумія в) велика кам'яна труна, прикрашена малюнками і барельєфами
  4. Сфінкс г) служитель богів
  - 5) Кого в Давньому Єгипті називали «живі убиті»? а)
номархів; б) ремісників; в) рабів; г) вельмож.
1. Грецькою мовою “Історію Єгипту”, де визначено періоди його існування, написав:
а) Манефон; б) Ехнатон; в) Рамзес.
6. Архітектор храму цариці Хатшепсут:
а) Імхотеп; б) Сенмут; в) Аменхотеп.
7. Вершина культової архітектури Стародавнього Єгипту:
а) храм цариці Хатшепсут; б) храм Рамзеса II в Абу-Сімбелі;
в) храмовий комплекс в Луксорі і Карнаці.
8. Єгипетський фараон-реформатор, який заборонив усі культу богів, окрім бога сонця Атона:
а) Тутанхамон; б) Рамзес; в) Ехнатон.
9. Цариця Нефертіті була дружиною фараона:
а) Тутанхамона; б) Рамзеса; в) Ехнатона.
10. Дах храму Рамзеса II в Абу-Сімбелі прикрашався скульптурами:
а) павіанів; б) сфінксів; в) левів.
11. Зображення сонячного диску з промінчиками, що закінчуються людською долонею або єгипетським хрестом, характерно для мистецтва періоду правління фараона:

а) Тутанхамона; б) Рамзеса; в) Ехнатона.

12. Місто Ахетатон було відкрите археологами у:

а) XVIII столітті; б) XIX столітті; в) XX столітті.

13. Богиня-кішка, покровителька музики і танців:

а) Хатор; б) Баст; в) Сохнет.

14. Алебастровий посуд, в якому зберігали внутрішні органи під час муміфікації:

а) канопи; б) номи; в) ушебті.

Заповніть таблицю «Розвиток культури в Давньому Єгипті»

<i>Галузь культури</i>	<i>Досягнення</i>
Наукові знання	
Література	
Архітектура	
Мистецтво	

Дайте відповідь на питання:

1. Єгиптяни, зображуючи Осіріса, забарвлювали його тіло в зелений колір. Його часто зображували серед дерев або з виноградною лозою. Як ви вважаєте, із чим це пов'язане? Чому в Єгипті виник міф про Осіріса?

2. Учителі в Давньому Єгипті любили повторювати: «Вуха юнака на спині його, і він почує краще, коли б'ють його». Які висновки про освіту в Єгипті ви можете зробити на підставі цих слів?

Рекомендована література до змістового модуля I.

Джерела

1. Египетская книга мертвых. Папирус Ани Британского музея. Перевод, введение и комментарии Э. А. Уоллеса Баджа. М.: Алетейа. 2003. – 287 с.

2. Источники по древнеегипетскому налогообложению времени Нового царства // Вестник древней истории. – 1961. – № 2. – 3. – С. 36 – 49.

3. Лирика Древнего Египта. – М.: Худ. лит., 1965. – 185 с.

4. Сказки Древнего Египта. – М.: Худ. лит., 1998. – 204 с.

Підручники та навчальні посібники

5. Немировский А. А. История Древнего Востока. — М.: Дрофа, 2009. – 346 с.

6. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – К.: Либідь, 2000. – 457 с.

7. Тураев Б.А. История Древнего Востока. – Минск: Харвест, 2002. – 321 с.

Допоміжна

8. Бадж У. Египетская религия. Египетская магия. - М.: Алетейа, 2004. – 289 с.

9. Берлев О.Д. Трудовое население Египта в эпоху Среднего царства. – М.: «Наука», 1972. – 253 с.

10. Бикерман Э. Хронология Древнего мира. – М.: Наука, 1975. – 194 с.

11. Богословский Е.С. «Слуги» фараонов, богов и частных лиц (к социальной истории Египта XVI – XVI вв. до н. э.). – М.: Наука, 1979. – 236 с.

12. Брестед Д. История Древнего Египта. Т. I. Минск, 2002. – 284 с.

13. Брестед Д., Тураев Б. История Древнего Египта. Т. II. Минск, 2002. – 203 с.

14. Ванденберг Ф. Нефертити – царица Египта. – Харьков: Книжный клуб, 2006. – 336 с.

15. Древнеегипетская Книга Мертвых. Слово устремленного к свету. – М.: Эксмо, 2008. – 290 с.

16. Дерош-Ноблькур К. Тутанхамон – сын Осириса. М.: Центрполиграф МП, 2003. – 302 с.

17. Жак К. Египет великих фараонов: история и легенды /Пер. с франц. – М.: Наука, 1992. – 214 с.

18. Жак К. Нефертити и Эхнатон /Пер. с франц. – М.: Наука, 1999. – 205 с.

19. Карпичечи, Альберто Карло. Египет: Искусство и история: 5000 лет цивилизации. – Флоренция: Centro Stampa, 2004. – 192 с.

20. Картер Г. Гробница Тутанхамона /Пер. с англ. – М.: Наука, 1959. – 256 с.

21. Кеес Г. Заупокойные верования древних египтян. От истоков и до исхода Среднего царства. – СПб.: Журнал Нева, 2005. – 306 с.

22. Коростовцев М.А. Писцы Древнего Египта. – СПб.: Нева-Летний Сад, 2001. – 368 с.

23. Коростовцев М. А. Религия Древнего Египта. СПб.: Алитея, 2000. – 374 с.

24. Кролл А.А. Египет первых фараонов. Хеб-сед и становление древнеегипетского государства. – М.: Рудомино, 2005. – 244 с.

25. Мерцц Б. Древний Египет. – М.: Центрполиграф, 2003. – 354 с..

26. Монтэ П. Египет Рамсесов. Повседневная жизнь египтян во времена великих фараонов /Пер. с франц. – М.: Наука, 1989. – 289 с.

27. Пяничук О.А. Магия и демократизация заупокойного культа Древнего Египта // Актуальні проблеми вчизняної та всесвітньої історії. – 2008. – Вип. 11. – С.57 – 64.

28. Рак. И.В. Легенды и мифы Древнего Египта. – М.: Летний сад, 2001. – 356 с.

29. Уайт Д.ИМ. Боги и люди Древнего Египта. – М.: Центрполиграф, 2004. – 306 с.

30. Шалаби, Аббас. Весь Египет: от Каира до Абу-Симбела и Синай: альбом / Аббас Шалаби, Джованна Маджи ; пер. с итал. Н. Кравченко ; фотограф Паоло Джамбоне. - 2-е изд., испр. и доп. - Флоренция : Centro Stampa, 2004. - 126 с.

31. Эмери У.Б. Архаический Египет. – СПб: Нева. Летний Сад, 2001. – 287 с.

32. Эрман А. Жизнь в Древнем Египте. – М.: Центрполиграф, 2008. – 265 с.

33. Эрман А. Государство, армия и общество Древнего Египта – М.: Центрполиграф, 2008. – 348 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ П.

Стародавня Месопотамія

Тема 4. Перші централізовані країни Межиріччя

Періодизація історії стародавньої Месопотамії. Стародавній Шумер. Заселення південної Месопотамії. Перші міста-держави. Короткочасне висування політичних центрів. Перші централізовані держави Дворіччя. Аккадське царство. Саргон Стародавній. Захоплення шумерських міст. Зовнішні завоювання. Створення централізованої держави. Уніфікація релігійних культів. Професіоналізація армії.

Правління наступників Саргона. Прихід в країну кочівників - кутіїв. Третя династія Ура. Остаточне знищення самостійності міст-держав. Царський земельний фонд. Експлуатація населення, використання робочих загонів гурушей. Розвиток інституту рабства. Загибель третьої династії Ура. Месопотамія в II тисячолітті до нашої ери. Історія давньої Вавилонії. Політична роздробленість Месопотамії в кінці III - початку II тисячоліття до нашої ери. Піднесення Вавилона.

Тести для самоконтролю знань

1. Коли амореями було створено державу зі столицею у місті Вавилон?

А) близько 1980 р. до н. е. Б) близько 1350 р. до н. е.

В) близько 1894 р. до н. е. Г) близько 1764 р. до н. е.

2. Як називалася південна частина Месопотамії?

А) Аккад В) Еріду С) Лагаш D) Шумер

3. На місці якої держави виник Вавилон?

А) Елам Б) Ассирія В) Сирія Г) Шумер

4. Як називається перша система письма, винайдена людством, якою користувалися жителі давньої Месопотамії?

А) клинопис Б) піктограма В) графема Г) ієрогліфи

5. Коли на території Месопотамії виникають перші поселення

А) IV тыс. до н.е. В) III тыс. до н.е. С) II тыс. до н.е. D) I тыс. до н.е.

6. Що таке міна?

А) міра довжини В) міра ваги С) монета D) міра об'єму

7. На чому писали шумерці?

А) папірус В) пергамент С) шовк D) глина

8. Який метал слугував засобом міни на товари?
 А) золото В) срібло С) бронза D) мідь
9. Як називалися масивні багатоступеневі башні з сирцевої цегли?
 А) піраміди В) зіккурати
 С) колоси D) могильники
10. Засновником Аккадського царства був?
 А) Римуш В) Лугальзагесі С) Саргон Давній
11. Які з нижче перерахованих правителів відносяться до III династії Ура?
 1. Зімлилім 2. Нарам-Суен 3. Ур-Намму 4. Шульги
12. Яка з нижче перерахованих культур виникла на півдні Месопотамії?
 1. Самарська 2. Убейдська 3. Халафська 4. Хассунська
13. Розтавте періоди шумерської історії в хронологічному порядку:
 1. Аккадське царство 2. Протописьмовий період
 3. Ранньодинастичний 4. III династія Ура

Тема 5. Вавилон та його роль в історії Межиріччя

Старовавілонський період. Матеріальна культура вавилонського царства. Правління царя Хаммурапі. Об'єднання південної і центральної Месопотамії. Внутрішня політика. «Закони Хаммурапі». Внутрішня боротьба за приймачах Хаммурапі. Зовнішня загроза. Скорочення території, війська, втрата торгових шляхів. Руїнування країни хетами. Середньовавілонського (касситський) період. Насилля над краєм. Застій в економіці, відродження архаїчних соціальних структур. Ослаблення центральної влади; незалежність великих міст, храмів. Еволюція політичної системи.

Тести для самоконтролю знань

1. Цар Хаммурапі уславився тим, що:
 А) запровадив новий пантеон богів Б) зрівняв у правах жінок і чоловіків
 В) створив перші писані закони Г) зруйнував державу
2. Коли в Вавилоні було утворено єдину державу?
 А) XVIII ст. до н.е. В) XX ст. до н.е. С) XV ст. до н.е. D) XVII ст. до н.е.
3. Кого був творцем єдиних законів у Вавилоні?
 А) Хаммурапі В) Хатшетспут С) Хефрен D) Халколіт
4. Яке покарання полагалося вору у Вавилоні в середині XVIII ст. до н.е.?
 А) штраф В) відсікання руки С) смерть D) рабство
5. Ким після смерті Хаммурапі було завойовано Вавилон?
 А) сасаніди В) кассіти С) еламіти D) ахеменіди
6. За якого царя Нововавілонське царство досягає найвищого розквіту?
 А) Набонід В) Навуходоносор II С) Набопаласар D) Тигратпаласар

7. Назвіть ім'я царя, який з 605 по 562 рр. до н. е. правив Нововавилонським царством.

А) Набопаласар Б) Тиглатпаласар III В) Амель-Мардук Г) Навуходоносор II

8. Які соціальні верстви згадуються в Законах Хаммурапі?

1. авілум 2. Вардум 3. Мушкенум 4. тарнум

Тема 6. Історія Північної Месопотамії в II – середині I тис. до н.е.

Історія стародавньої Ассирії. Староассирийський період. Особливості природних умов. Міста-держави. Перші військові походи. Перетворення Ассирії у велику державу при Шамші-Ададі I. Занепад Ассирії. Середнеассірійський період. Дипломатичний союз з Єгиптом. Загарбницька політика. Тиглатпаласар I.

Месопотамія в I тисячолітті до нашої ери. Економічний підйом стародавніх східних держав. Впровадження заліза, розвиток торгівлі, заселення всіх зручних куточків Близького Сходу. Встановлення зв'язків між країнами, поява нових молодих держав. Продовження боротьби за створення великих імперій. Новоассирийський період. Змішання кочівників і перехід до осілості. Відновлення військового потенціалу. Потреба в сировині, військовополонених, торгових шляхах. Зовнішньополітичні успіхи. Викачування коштів і розгортання в країні великого будівництва. Реформи Тиглатпаласара III. Період найвищого розквіту Ассирії.

Тести для самоконтролю знань

1. Какой из перечисленных городов был столицей Ассирии?

А) Персеполь В) Ниневия С) Тушпа Д) Мари

2. Какое направление Великого Шелкового пути проходило по территории Ассирии?

А) лазуритовый путь В) рубиновый путь

С) царская дорога Д) золотой путь

3. В каком году было уничтожена Ассирийская держава?

А) 612 г. до н.э. В) 605 г. до н.э. С) 555 г. до н.э. Д) 666 г. до н.э.

4. Нововавилонське (Халдейське царство) було утворено:

А) IV ст. до н. е. Б) V ст. до н. е. В) VII ст. до н. е. Г) XI ст. до н. е.

5. Укажіть, в якій послідовності нижеперечисленні народи вторгались в Месопотамію:

1. аморети 2. Арами 3. Касситы 4. кутии

6. Який цар провів реформи в Ассирії?

1. Асархаддон 2. Ашшурбаніпал 3. Салманасар 4. Тиглатпаласар

Тема 7. Культура Месопотамії

Створення писемності шумерами в IV тис. до н. е. Піктографія – малюнкове письмо. Удосконалення писемності. Клинопис. Розвиток освіти в Стародавній Месопотамії. Створення бібліотеки за наказом асирійського царя Ашшурбаніпала. Збереження у бібліотеці Ашшурбаніпала першої з відомих у світовій літературі епічної поеми, створеної шумерами, про царя міста Урук, героя Гільгамеша. Авеста. Становлення архівів. Жреці – охоронці “вищої мудрості”. Зародження астрономії. Місячний календар. Пантеон богів. Уявлення шумерів про світ. Основні культу. Зіккурат – архітектурний стиль в храмовому будівництві. Глиняне зодчество. Основні матеріали для будівництва, особливості жител, шляхи сполучення.

Тести для самоконтролю знань

1. Бог Сонця, небесний владика та суддя у Стародавньому Вавилоні:
а) Шамаш б) Яхве в) Гільгамеш г) Тот
2. За легендою владу Хаммурапі вручив бог:
а) Мардук б) Шамаш в) Ану г) Енліль
3. Про могутність якого міста говорять срібні та золоті знахідки з гробниць царів?
а) Ур б) Урук в) Шумер г) Аккад
4. Хто був улюбленим героєм міфів Межиріччя?
а) Енкиду б) Джамшит в) Геракл г) Гільгамеш
4. Згідно легендам викравши квітку безсмерття, вони починають нове життя кожний раз скинувши кожу?
а) пауки б) ящірця в) змії г) лягушки
6. Як переводиться слово «Вавилон» ?
а) ворота богів б) благе місто в) квітучий сад г) місто левів
7. Яку рослину мешканці Месопотамії називали «деревом життя»?
а) кедр б) фінікова пальма в) баобаб г) секвойя
8. Чим закінчувалась головна вулиця Вавилону?
а) монументом богу Шамашу б) фонтаном Еа
в) воротами богині Іштар г) жертовником Сине
9. Яка споруда Вавилону являється сьомим чудом світу?
а) Галікарнаський мавзолей б) Вісячі сади Семираміди
в) Фароський маяк г) Вавилонська вежа
10. Який культ знаходиться в основі релігії Стародавньої Месопотамії?
а) анімізм б) тотемізм в) фетишизм г) магія
11. У вигляді якої тварини в месопотамській релігії зображувалась богиня лікування та позбавлення від хвороб – Гула?
а) собака б) кішка в) вовк г) лев

12. Скільки налічував клінопис?

а) більше 600 б) 750 в) 33 г) 666

13. «Царські гробниці» були розкопані Леонардом Вуллі в шумерському місті

а) Лагаш б) Ніппур в) Ур г) Урук

14. Боги-охоронці у вигляді крилатих левів та биків з людськими обличчями:

а) санх; б) шеду; в) ном.

15. Літературний твір Месопотамії, що увійшов у скарбницю світової літератури: а) «Поема про Гільгамеша»; б) «Рамаяна»; в) «Махабхарата».

Заповніть таблицю «Розвиток культури Месопотамії»

<i>Галузь культури</i>	<i>Досягнення</i>
Наукові знання	
Література	
Архітектура	
Мистецтво	

Питання для самоконтролю знань до змістового модуля II

1. Періодизація історії Стародавньої Месопотамії.
2. Назвіть імена вчених, які зробили істотний внесок у дешифрування клінописного письма.
3. Дайте визначення соціальної категорії «мушкенум».
4. В якому році виникло Нововавилонське царство. Назвіть імена правителів цього царства.
5. Перерахуйте назви народів, що мешкали на території Месопотамії.
6. Коли і за яких умов відбулося перше об'єднання Месопотамії.
7. Дайте визначення ролі лихварства в економічному і соціальному житті давньовавилонського суспільства
8. З якими подіями пов'язане падіння Нововавилонського царства, коли це сталося.
9. Назвіть імена відомих дослідників і охарактеризуйте їх внесок у вивчення Давньої Месопотамії.
10. Перерахуйте назви відомих вам давніх законів Месопотамії.
11. Назвіть категорії воїнів, що згадуються в законах Хаммурапі. Опишіть їх права і обов'язки.

Рекомендована література до змістового модуля II

Джерела

1. Епос про Гільгамеша, Из письма Асархаддона богу Ашшуру, Аннали Ашшурбанапала // Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М.: «Восточная литература», 1997. – 400 с
2. Дьяконов И. М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства //Вестник Древней Истории. – 1952. – № 3. – С. 199 – 303.
3. Дьяконов И. М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства //ВДИ. – 1952. – № 4. – С. 259 – 320.
4. Руф К.К. История Александра Македонского. - М.: Издательство МГУ, 1993. – 260 с.

Підручники та навчальні посібники

5. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – К.: Либідь, 2000. – 645 с.
6. Хрестоматия по истории Древнего Востока: в 2-х частях. – М.: Высшая школа, 1980.

Допоміжна

7. Антонова Е.В. Месопотамия на пути к первым государствам. – М.: Наука, 1998. – 245 с.
8. Бадер Н.О. Древнейшие земледельцы Северной Месопотамии. – М.: Наука, 1989. – 258 с.
9. Белицкий М. Забытый мир шумеров /Пер. с польского, М.: Наука, 1980. – 298 с.
10. Белявский В. А. Тайны Вавилона. М.: Вече, 2001. – 256 с.
11. Белицкий М. Шумеры: забытый мир. М.: Вече, 2000. – 432 с.
12. Веллард Дж. Вавилон. – М.: Центрполиграф, 2003. – 321 с.
13. Вулли Л. Ур халдеев /Пер. с англ. – М.: Географгиз, 1961. – 354 с.
14. Вулли Л. Забытое царство./Пер. с англ. – М.: Наука, 1986. – 284 с.
15. Дандамаев М.А. Рабство в Вавилонии VII – IV вв. до н. э. – М.: Наука, 1974. – 261 с.
16. Емельянов В.В. Древний Шумер. – СПб: Алетей, 2001. – 289 с.
17. Замаровський В. Спочатку був Шумер /Пер. зі словац. – К.: Думка, 1983. – 272 с.
18. Исчезнувшие цивилизации. Шумер: города Едема : Энциклопедия. М.: Терра, 1997. – 658 с.
19. Кленгель–Брандт Э. Древний Вавилон.– Смоленск: Русич, 2001 – 368 с.
20. Клочков И. С. Духовная культура Вавилонии: Человек, Судьба, Время. М., 1983.
21. Крамер С.Н. История начинается в Шумере /Пер. с англ. – М.: Наука, 1991. – 259 с.

22. Крамер С. Шумеры. – М.: Центрполиграф, 2002. – 297 с.
 23. Ллойд С. Археология Месопотамии. М.: Наука, 1984. – 394 с.
 24. Саггс Г. Вавилоняне. Цивілізації прошлого. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 325 с.
 25. Якобсен Т. Сокровища тьмы: История месопотамской религии. М.: Изд. фонд «Восточная литература» РАН, 1995. – 352 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Найдавніші державні утворення на території Малої Азії, Закавказзя та Східного Середземномор'я

Тема 8. Найдавніші цивілізації Малої Азії та Закавказзя

Хетська держава. Періодизація хетської історії. Утворення держави. Політична історія хетів. Протистояння Хетського царства та Єгипту. Битва при Кадеші. Причини загибелі хетської держави. Особливості економічного розвитку. Характерні риси політичної організації. Соціальні відносини. Хетські закони. Суспільно-політичний устрій держави за хетськими законами. Культура хетів – писемність, міфологія та релігія, архітектура, мистецтво.

Фрігійське царство. Лідійська держава. Політична історія Фрігії та Лідії. Культура Фрігії та Лідії.

Особливості природно - кліматичних умов території Закавказзя в давнину. Етнічний склад населення. Формування класового суспільства на території Закавказзя. Утворення Ванського царства (держави Урарту). Розквіт та загибель Ванського царства. Місто Тейше-баїні. Урартська економіка та особливості суспільно-політичного устрою. Культура Урарту. Утворення перших держав на території сучасних Вірменії та Грузії.

Тести для самоконтролю знань

1. Вкажіть хронологічні рамки існування Давньохеттського царства.
 а) XVIII–XVI ст. до н. е.; б) XIV–XIII ст. до н. е.; в) IX–VIII ст. до н. е.;
 г) VII–VI ст. до н. е.
2. Вкажіть хронологічні рамки існування Новохеттського царства.
 а) XVIII–XVI ст. до н. е.; б) XIV–XII ст. до н. е.; в) IX–VIII ст. до н. е.;
 г) VII–VI ст. до н. е.
3. Коли відбулося вторгнення “народів моря” і загибель Хеттської держави.
 а) XVI ст. до н. е.; б) поч. XII ст. до н. е.; в) IX ст. до н. е.; г) VII ст. до н. е.
4. Визначте хронологічні рамки найбільшого піднесення Фрігійського царства.
 а) XVIII–XVI ст. до н. е.; б) XIV–XII ст. до н. е.;
 в) X–VIII ст. до н. е.; г) VII–VI ст. до н. е.
5. Визначте хронологічні рамки найбільшого піднесення Урарту.

а) XVIII–XVI ст. до н. е.; б) XIV–XII ст. до н. е.;

в) IX–VIII ст. до н. е.; г) VII–VI ст. до н. е.

6. Визначте хронологічні рамки найбільшого піднесення Лідійського царства.

а) XVIII–XVI ст. до н. е.; б) XIV–XII ст. до н. е.;

в) IX–VIII ст. до н. е.; г) VII–VI ст. до н. е.

7. Вкажіть дату завоювання Малої Азії перськими військами.

а) 1800 р. до н. е.; б) 1180 р. до н. е.; в) 547 р. до н. е.; г) 334 р. до н. е.

8. Коли відбулося завоювання Малої Азії армією Олександра Македонського?

а) 1350–1360 рр. до н. е.; б) 1650–1660 рр. до н. е.;

в) 864–845 рр. до н. е.; г) 334–333 рр. до н. е.

9. Яка річка протікала територією Анатолії?

а) Кизил-Ірмак (Галіс); б) Ніл; в) Хуанхе; г) Янцзи.

10. Хто із хетських правителів запровадив чіткий порядок престолонаслідування?

а) Хаттусілі I; б) Телепіну I; в) Лабарна; г) Пітхана.

11. Що у Давньохетському царстві позначалося терміном “панку”?

а) порядок престолонаслідування в хеттів;

б) рада при правителіві, до якої входили воєначальники, царські родичі (чоловіки) та впливові чиновники; в) “народи моря”; г) “озброєні вільні люди племені”.

12. Вкажіть столицю Фрігійського царства, названу за ім'ям правителя, з яким пов'язана легенда про “гордіїв вузол”.

а) Фіви; б) Ур; в) Гордіон; г) Вавилон.

13. Вкажіть династію, за якої у VII–VI ст. до н. е. відбувався розквіт Лідійського царства. а) Мермнадів; б) Аббасидів; в) Хаммурапі; г) Ахеменідів.

14. Яка подія змусила малоазійські держави Лідію та Мідію, що претендували на асирійську спадщину, укласти мир?

а) підкорення Лідією близько 600 р. до н. е. Фрігійського царства;

б) утворення у IX ст. до н. е. держави Урарту;

в) будівництво урартським правителем Мінуа (810–786 рр. до н. е.) 70-кілометрового каналу поблизу міста-фортеці Тушпи; г) сонячне затемнення 28 травня 585 р. до н. е.

15. Вкажіть сучасну країну, територія якої в стародавні часи не входила до складу держави Урарту.

а) Вірменія; б) Туреччина; в) Єгипет; г) Іран.

16. Який урартський правитель взяв собі титул “цар царів, якому всі царі платять

данину”?

а) Сардурі I; б) Мінуа; в) Аргішті I; г) Руса I.

17. Вкажіть роки правління першого урартського царя Арама.

- а) 945–970 рр. до н. е.; б) 864–845 рр. до н. е.;
в) 835–825 рр. до н. е.; г) 735–714 рр. до н. е.

18. Визначте найдавніші держави Закавказзя.

- а) Вірменія; б) Колхіда; в) Месопотамія; г) Іберія; д) Іран; е) Кавказька Албанія.

19. Вкажіть рік, коли Урартська держава припинила своє існування.

- а) 714 р. до н. е.; б) 590 р. до н. е.; в) 189 р. до н. е.; г) 161 р. до н. е.

20. Визначте, хто з названих правителів не має стосунку до Ванського царства Урарту. а) Сардурі I; б) Руса I; в) Мінуа; г) Арташес I.

Тема 9. Території Сирії, Фінікії та Палестини в давнину

Біблія як історичне джерело з історії народів Східного Середземномор'я. Формування класових суспільств і перехід до цивілізації. Міста - держави Бібл, Алалах, Ямхад. Дамаське царство. Карфаген як фінікійська колонія та особливості його політичної історії та економічного розвитку.

Територія Палестини у I тисячолітті до нашої ери. Заселення території Палестини стародавніми євреями. Держава Давида та Соломона. Староєврейське суспільство після загибелі Ізраїльсько-Іудейського царства. Рух пророків, реформи Іосії. Палестина під іноземним володарюванням.

Культура Східного Середземномор'я в давнину: матеріальна культура, писемність, наукові знання, релігія, література, мистецтво, музика. Територія Стародавньої Аравії. Примітивні держави Саба, Маїн та інші. Політичний устрій, культура та релігія населення Південної Аравії.

Тести для самоконтролю знань

1. Найважливішою водною артерією в Сирії та Фінікії була річка:

- а) Йордан; б) Оронт; в) Тигр; г) Ніл.

2. Ханаейці – це самоназва...

- а) сирійців; б) аравійців; в) палестинців; г) фінікійців.

3. Перше політичне об'єднання у східносередземноморському регіоні аморитська держава Ямхад була заснована у:

- а) XVIII ст. до н. е.; б) XVII ст. до н. е.; в) XVI ст. до н. е.; г) XV ст. до н. е.

4. Левіти – це: а) раби; б) вільні общинники; в) храмові співаки; г) аристократія.

5. В якому році були проведені реформи іудейського царя Іосії?

- а) 653 р. до н. е.; б) 589 р. до н. е.; в) 621 р. до н. е.; г) 704 р. до н. е.

6. За формою правління східносередземноморські держави були:

- а) аристократичні республіки; б) олігархічні республіки;
в) монархії; г) демократичні республіки.

7. Вкажіть роки правління іудейського царя Соломона.

- а) 965–928 рр. до н. е.; б) 872–849 рр. до н. е.;
в) 933–912 рр. до н. е.; г) 842–825 рр. до н. е.

8. В Сабійському царстві муккарібами називали:

- а) раду старійшин; б) полонених; в) жрецтво;
- г) тих, хто керував державою і здійснював виконавчу владу.

9. У якому році цар Давид оволодів Єрусалимом і зробив його своєю столицею?

- а) 960 р. до н. е.; б) 947 р. до н. е.; в) 995 р. до н. е.; г) 972 р. до н. е.

10. Які категорії рабів існували у старовірському суспільстві?

- а) чужинці; б) залежні; в) тимчасові; г) вічні.

11. До цікавих археологічних знахідок в Гезері належать кам'яні стовпи, в яких, за уявою семітів, жили боги. Їх назва перекладається як "божа оселя". Як називаються ці стовпи? а) брахмі; б) ієретик; в) вефіль; г) кандіс.

12. Ця категорія старовірських рабів працювала в царсько-храмовому господарстві, жила з найму чи орендувала землю.

- а) вічні; б) чужинці; в) тимчасові; г) залежні.

13. Вільні общинники міста-держави Угарит називалися:

- а) сановники; б) шофети; в) хапіру; г) сини Угариту.

14. Яким терміном у містах-державах Східного Середземномор'я позначалися "раби царських рабів"? а) сановники; б) шофети; в) хапіру; г) сини Угариту.

15. Вкажіть рік завоювання Дамаського царства асирійцями.

- а) 732 р. до н. е.; б) 520 р. до н. е.; в) 528 р. до н. е.; г) 63 р. до н. е.

16. Скільки племен налічував старозаповітний ізраїльський племінний союз до поселення в Палестині? а) 20; б) 12; в) 15; г) 10.

17. Вкажіть ім'я правителя, який створив першу загально єврейську державу.

- а) Самуїл; б) Саул; в) Давид; г) Голіаф.

18. За якого правителя Ізраїльсько-Іудейське царство досягло вершини свого розвитку?

- а) Саул; б) Давид; в) Соломон; г) Іосія.

19. У якому році відбулося знищення Навуходоносором II Єрусалиму та так званий "вавилонський полон" євреїв?

- а) 995 р. до н. е.; б) 621 р. до н. е.; в) 721 р. до н. е.; г) 586 р. до н. е.

20. Вкажіть дату відбудови в Єрусалимі храму єврейського бога Яхве.

- а) 995 р. до н. е.; б) 621 р. до н. е.; в) 515 р. до н. е.; г) 586 р. до н. е.

Питання для самоконтролю знань за змістовим модулем III.

1. Періодизація історії Давньохетської держави.
2. Назвіть письмові джерела з історії Хетського царства
3. Назвіть імена вчених і вкажіть їх внесок у вивченні історії хеттів.
4. Перерахуйте держави Східного Середземномор'я.
5. Охарактеризуйте державне утворення Ебла.
6. Політичний устрій міст-держав Фінікії

7. Як і коли утворилося Ізраїльсько-Іудейське царство.
8. Охарактеризуйте джерела з історії Мідійського і Перського царств.
9. За яких умов виникло мідійських царство.
10. За яких умов виникло Перське царство.

Рекомендована література до змістового модуля III

Джерела

1. Дьяконов И. М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства //Вестник Древней Истории. – 1952. – № 3. – С. 199 – 303.
2. Дьяконов И. М. Законы Вавилонии, Ассирии и Хеттского царства //ВДИ. – 1952. – № 4. – С. 259 – 320.

Підручники та навчальні посібники

3. Немировский А. А. История Древнего Востока. — М.: Дрофа, 2009. – 346 с.
4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – К.: Либідь, 2000. – 457 с.
5. Тураев Б.А.История Древнего Востока. – Минск: Харвест, 2002. – 321 с.

Допоміжна література

1. Ардзинба В. Г. Ритуалы и мифы древней Анатолии. – М.: Наука, ГРВЛ, 1982. – 256 с.
2. Арутюнян Н.В. Биайнили – Урарту. Военно-политическая история и вопросы топонимики. – С-Пб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006. – 368 с.
3. Берни Ч., Лэнг Д. М. Древний Кавказ. От доисторических поселений Анатолии до христианских царств раннего Средневековья / Пер. с англ. Л. А. Игоревского. – М: ЗАО Центрполиграф, 2016. – 383 с.
4. Волков А. В., Непомнящий Н. Н. Хетты. Неизвестная империя Малой Азии. — М.: Вече, 2004. – 288 с.
5. Волков А. В. Загадки Финикии. – М.: Вече, 2004. – 320 с.
6. Гёрни О. Р. Хетты / Пер. с англ. - М.: Наука, ГРВЛ, 1987. - 240 с.
7. Гиоргадзе Г. Г. Вопросы общественного строя хеттов. - Тбилиси: Мецниереба, 1991. - 192 с.
8. Гиоргадзе Г. Г. Очерки по социально-экономической истории Хеттского государства (О непосредственных производителях в хеттском обществе). — Тбилиси: Мецниереба, 1973. - 312 с.
9. Довгяло Г. И. К истории возникновения государства: На материале хеттских клинописных текстов. - Мн.: Изд-во БГУ, 1968. - 160 с.
10. Довгяло Г. И. Становление идеологии раннеклассового общества (на материале клинописных текстов). - Мн.: Изд-во БГУ, 1980. - 162 с.

11. Древняя Анатолия: Сб. / Под ред. Б. Б. Пиотровского, Вяч. Вс. Иванова, В. Г. Ардзимбы. — М.: Наука, ГРВЛ, 1985. - 256 с.
12. Дьяконов И. М. Ассиро-Вавилонские источники по истории Урарту // Вестник древней истории. - Москва, 1951. — № 2 — 4.
13. Замаровский Войтех. Тайны хеттов / Пер. со словац. - М.: Наука, ГРВЛ, 1968. - 336 с.
14. Золото Л. Прародина хеттов. - М.: Авторская книга, 2012. - 134 с.
15. Керам К. В. Узкое ущелье и чёрная гора / Пер. с нем. - М.: Наука, ГРВЛ, 1962. - 216 с.
16. Маккуин Дж. Г. Хетты и их современники в Малой Азии. - М.: Наука, ГРВЛ, 1983. – 184 с.
17. Маркоу Гленн. Финикийцы / Пер. с англ. К. Савельева. - М.: Гранд-Фаир, 2006. - 328 с.
18. Менабде Э. А. Хеттское общество: Экономика, собственность, семья и наследование. - Тбилиси: Мецниереба, 1965. - 232 с.
19. Наговицын А. Е. Магия хеттов. - М.: Трикта, 2004. - 496 с.
20. Нуреев Р. М. Хеттское общество: государственная регламентация экономической жизни страны // Всемирная история экономической мысли: В 6 томах / Гл. ред. В. Н. Черковец. - М.: Мысль, 1987. - Т. I. От зарождения экономической мысли до первых теоретических систем политической жизни. — С. 58-61. - 606 с.
21. Пиотровский Б. Б. Ванское царство (Урарту) / Орбели И. А. - Москва: Издательство Восточной литературы, 1959. - 286 с.
22. Хетты и хеттская культура: Сб. / Под ред. И. Бороздина. - М.; Л.: ГИЗ «Всемирная литература», 1924. - 154 с
23. Циркин Ю. Б. От Ханаана до Карфагена. - М.: ООО «АСТ», 2001. - 528 с.
24. Циркин Ю. Б. Мифы Финикии и Угарита. - М.: ООО «АСТ», Астрель, 2003. - 480 с.
25. Шифман И. Ш. Финикийские мореходы. - М.: Наука, ГРВЛ, 1965. - 84 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

Стародавній Іран та Середня Азія. Стародавня Індія та Китай

Тема 10. Стародавній Іран. Перші державні утворення на території Стародавнього Ірану

Стан джерельної бази. Археологічне вивчення території Стародавнього Ірану. Природно – кліматичні умови території Стародавнього Ірану. Етногенез та ментальність населення. Стародавній Елам. Федеративний устрій Еламу. Воєнно-політичне протиборство між Еламом та державами Месопотамії. Завоювання Еламу каситською Вавилонією. Налагодження стосунків з Вавилоном і боротьба

проти Ассирії. Державне управління в Стародавньому Еламі. Особливості економічного та культурного розвитку населення Еламу.

Розселення мідійців на Іранському нагір'ї в IX ст. до н. е. Об'єднання лідійських племен у спільну державу в VII ст. до н. е. Розквіт Мідійського царства і його завоювання персами.

Тести для самоконтролю знань.

1. Яке з наведених тверджень характеризує релігію стародавніх іранців?

а) у державі сформувалося кілька теологічних центрів. Кожне місто мало свого верховного бога, інших же богів трактували як створених ним або такими, що походили від нього;

б) коронація правителів відбувалася перед золотою статуєю бога Мардука. Обряд коронації завершувався “священним шлюбом” царя й верховної жриці, що символізував шлюб Мардука з богинею Серпанітум;

в) в основі виникнення Всесвіту лежить дві сили – ахури – генії світла, правди і добра (їх очолює Ахура-Мазда) та деви – духи темряви, неправди і зла (ними править Анхра-Майнью);

г) визначна і домінуюча роль в релігійно-міфологічній системі належала культу предків.

2. Про яку пам'ятку староіранської архітектури йдеться у наведеному тексті?

Цю будівлю в середні віки було названо “гробницею матері Соломона”. Вона складається з високого, схожого на месопотамський зіккурат, постаменту та поставленої на нього іранської цели – скромної будівлі з двосхилим дахом.

3. За легендою, воїни Олександра Македонського виявили у цій будівлі набальзамоване тіло одного з перських правителів, яке лежало в дорогому вбранні на золотому ложі.

а) палац у Пасаргадах; б) мавзолей Кіра II; в) піраміда Хеопса; г) Ападана.

4. Виберіть твердження, що стосуються побуту стародавніх іранців.

а) розстібний одяг, з грубої вовняної тканини чи шкіри, вузький, щільно прилягав до тіла, прикрашався на плечах барсовою чи каракулевою шкурою;

б) м'ясні страви входили в щоденний раціон персів, також популярними були десерти

страви – переважно свіжі фрукти, вся їжа запивалася вином;

в) одяг виготовляли з овечої вовни чи лляного полотна, однак прості робітники працювали оголеними. Згодом робочим одягом чоловіків став фартух, а вихідним – довга туніка;

г) житла переважно одноповерхові, будувалися на кам'яних підмурках з цегли-сирцю, разом з господарськими будівлями обгороджувалися цегляною стіною.

5. Виберіть рядок, в якому всі терміни і назви відносяться до історії Еламу.

а) Аван, суккалмах, левірат, Луристанські бронзи;

б) Мідія, суккалмах, суккала, Луристанські бронзи;

в) Аван, Кіш, левірат, дарик; г) аван, суккалмах, суккала, сатрап

Тема 11. Ахеменідський період в історії Стародавнього Ірану (VI–IV ст. до н. е.)

Перські племена у VIII ст. до н. е. Розширення території VII ст. до н. е. Завоювання перськими царями з роду Ахеменідів сусідніх територій. Кір I. Завойовницька політика Кіра I. Камбіз – спадкоємець Кіра I. Державний переворот у Персії. Загроза політичної смути в державі Ахеменідів. Легенди про Кіра II.

Ускладнення внутрішньополітичного становища держави Ахеменідів у V ст. до н. е., після смерті Дарія I. Зовнішньополітична ситуація у IV ст. до н. е. Вторгнення армії Олександра Македонського. Падіння Ахеменідської держави у 330 р. до н. е.

Тести для самоконтролю знань

1. Виберіть рядок, у якому всі слова і дати стосуються економічної реформи Дарія I.

а) 485 р. до н. е., срібна монета, “безсмертні”; б) 517 р. до н. е., дарик, срібна монета;

в) 519 р. до н. е., сатрап, дарик; г) 522 р. до н. е., срібний сикль, дарик.

2. Виберіть рядок, в якому вказано всі столиці Персії.

а) Пасаргади, Персеполь, Бібл, Сарди; б) Персеполь, Бактра, Мемфіс, Фіви;

в) Сузи, Екбатан, Бібл, Бактра; г) Пасаргади, Сузи, Екбатан, Персеполь.

3. Виберіть рядок, в якому всі терміни і назви відносяться до історії Еламу.

а) Аван, суккалмах, левірат, Луристанські бронзи; б) Мідія, суккалмах, суккала, Луристанські бронзи;

в) Аван, Кіш, левірат, дарик; г) аван, суккалмах, суккала, сатрап.

4. Розташуйте в хронологічній послідовності імена правителів Перської держави.

а) Камбіз; б) Дарій I; в) Ксеркс; г) Гаумата.

5. Встановіть відповідність між датами і подіями.

1. 516 р. до н. е.; 2. 1115 р. до н. е.; 3. 653 р. до н. е.; 4. 530 р. до н. е.

а) еламський правитель завоював Вавилонію;

б) початок походу Дарія I проти скіфів;

в) похід перського царя Камбіза на Єгипет;

г) лідійський цар Каштаріті очолив похід проти Ассирії.

6. Співставте ім'я правителя і державу, де він володарював.

1. Кір II; 2. Діодот; 3. Астіах; 4. Кадфіз I.

а) Греко-Бактрійське царство; б) Мідійське царство;

в) Перська держава; г) Кушанська держава.

7. Визначте події, які відбулися за правління Дарія I.

а) походи проти скіфів;

- б) завоювання Персією Парфії, Гірканії та Вірменії;
- в) початок греко-перських війн;
- г) завоювання Персії Олександром Македонським.

8. Визначте твердження, яке не відповідає історичній дійсності.

- а) Дарій I впорядкував та уніфікував законодавство підвладних Персії народів;
- б) реформи в державі Ахеменідів були проведені за правління Дарія III;
- в) творцем зороастризму в Стародавньому Ірані був пророк Заратуштра;
- г) найдавнішою й основною пам'яткою давньоіранської літератури є "Авеста".

9. Визначте імена перських правителів, які упродовж півстоліття розбудовували столицю держави місто Персеполь.

- а) Дарій I; б) Дарій III; в) Ксеркс; г) Артаксеркс II.

10. Позначте твердження, які відображають особливості впровадження військової реформи в Персії.

- а) армія складалася з кінноти і піхоти;
- б) воїни, що перебували на військовій службі, щомісяця отримували платню дариками;
- в) воїни, які були у відставці, отримували пенсію;
- г) перша тисяча "безсмертних" була особистою гвардією царя.

11. Визначте, на які основні соціальні групи поділялося населення ахеменідського Ірану.

- а) сини країни; б) повноправні громадяни міст;
- в) вільні, але позбавлені громадянських прав; г) різні категорії залежних людей і рабів.

12. Визначте, які заходи Дарій I провів в рамках економічної реформи.

- а) ввів єдину для всієї держави грошову одиницю – золотий дарик;
- б) всі сатрапії були зобов'язані вносити в державну казну строго фіксовані грошові та натуральні податки;
- в) заборонив обмінну торгівлю;
- г) для прикордонних народів зберіг систему так званих подарунків.

13. Визначте, які заходи здійснив Дарій I в ході адміністративно-територіальної реформи.

- а) поділив державу на адміністративно-податкові округи – сатрапії;
- б) розпочав переселення завойованих народів;
- в) керівниками сатрапій призначав сатрапів – вихідців з персів;
- г) до складу великих сатрапій були включені й віддалені країни, які користувалися автономією у внутрішніх справах.

14. Визначте, які функції не були прерогативою сатрапів.

- а) здійснювали судову владу в межах ввіреної сатрапії;

- б) керували армією;
- в) чеканили золоту і срібну монету – дарик та сикль;
- г) контролювали роботу місцевих чиновників.

Тема 12. Середня Азія в давнину

Найдавніші державні утворення на території Середньої Азії. Стан джерельної бази. Особливості природно - кліматичних умов регіону. Населення. Архаїчна Середня Азія. Формування класових суспільств на території Середньої Азії. Джейтунська культура, культура Анау. Становлення перших цивілізацій. Протоміста Алтин – Депа та Намазга – Депа. Середня Азія на межі II – I тисячоліть до нашої ери. Розселення індоіранських племен. Греко - Бактрійське царство, його політична історія та економіка. Парфянське царство, його політична та економічна історія. Кушанська держава. Культура та релігія Греко - Бактрійського, Парфянського та Кушанського царств.

Тести для самоконтролю знань

1. Греко-Бактрійське царство розташовувалося в:
  - а) Південно-Східній Азії; б) Середній Азії;
  - в) Північній Африці; г) Північно-Східній Африці.
2. У результаті яких подій постало Греко-Бактрійське царство?
  - а) під час походів перського правителя Дарія I 516–512 рр. до н. е. проти скіфів;
  - б) під час походу перського правителя Кіра II у 545 р. до н. е. на Бактрію;
  - в) у результаті оголошення бактрійським сатрапом Діододом у 250 р. до н. е. своєї незалежності від селевкідів;
  - г) у ході греко-перських воєн 500–449 рр. до н. е.
3. Назвіть державу в Середній Азії, правителю якої в II ст. до н. е. вдалося завоювати Мідію, розширити західні державні кордони до Месопотамії, об'єднавши таким чином Іран і Середню Азію.
  - а) Елам; б) Лідія; в) Парфянське царство; г) Кушанська держава.
4. Яке державне утворення виникло у I ст. н. е. на території колишнього Греко-Бактрійського царства?
  - а) Елам; б) Лідія; в) Парфянське царство; г) Кушанська держава.
5. Аршак – так іменували себе правителі одного з царств в Середній Азії. Вкажіть його назву.
  - а) Елам; б) Парфянське царство; в) Греко-Бактрійське царство; г) Кушанська держава.
6. Вкажіть ім'я засновника Кушанської держави.
  - а) Аршак; б) Діодот II; в) Евкратид; г) Капфіз I.

Тема 13. Стародавня Індія

Індська цивілізація. Територія. Пристрій міст. Господарство. Мистецтво фортифікації. Мала скульптура, друку. Писемність. Релігійні культу. Поступовий занепад цивілізації і його можливі причини. Ведійський період. Розвиток центральної частини Гангській рівнини. Прихід індоєвропейців. Ранневедійській період. Переважання скотарства. Поява рабства. Влада раджі. Племінна організація, народне ополчення.

Пізнньоведійський період. Розвиток землеробства, торгового обміну; освоєння заліза. Відносна скромність матеріальної культури, втрата мистецтва міських укріплень. Значення військової аристократії, царського роду. Боротьба кланів за владу. Права і функції раджі. Форми державного устрою. Військова організація. Етнічна і політична строкатість. Громади і клани. Положення чужинців. Замикання стану жерців.

Становлення варнової системи. Обов'язки станів. Недоторканні. Завоювання персами двох індійських провінцій. Виділення Магадхі і Кошали, боротьба між ними. Похід Олександра Македонського. Чандрагупта I і твердження династії Маур'їв. Розквіт держави за царя Ашоки. Адміністративний устрій держави, політична рихлість, обмеження влади царя. Династія Гуптів (IV-V ст.). Чандрагупта II. «Золотий вік» літератури і театру. Феодалізація. Зміна в варнової системі, формування каст.

Тести для самоконтролю знань

1. Як звали царя, якому вдалося взяти під контроль майже всю територію Індії?
А) Чандрагупта Б) Ашока В) Гаутама Г) Таксіл
2. Найбільшою заслугою царя Ашоки, як вважають самі індуси, було те, що він...:
А) здійснив похід на Ассирію Б) визнав буддизм державною релігією
В) переміг свого попередника Чандрагупту Г) придушив повстання військових
3. Яку назву мало стародавнє поселення на річці Інд?
А) Паталіпутра Б) МохенджоДаро В) Аджанта Г) Венгі
4. Початок правління династії Маур'їв в Індії датовано:
А) I ст. до н. е. Б) V ст. до н. е. В) VIII ст. до н. е. Г) IV ст. до н. е.
5. Як називався індійський цар, верховний розпорядник всієї землі?
А) Брахман Б) Аватар В) Шудра Г) Раджа
6. Упорядкування індійського законодавства відбулося за правління
А) Чандрагупти Б) Ашоки В) Пандавів Г) Олександра Македонського
7. Встановіть відповідність між ім'ям індійського правителя та державою, де він володарював.
1. Пор; 2. Чандрагупта I; 3. Ашока; 4. Удаїн.

а) імперія Гуптів; б) Магадха; в) Пенджаб; г) імперія Маур'їв.

8. Встановіть відповідність між термінами та їх визначеннями.

1. Гандхарви; 2. Калачакра; 3. Нірвана; 4. Саті.

а) музиканти в Стародавній Індії;

б) самоспалення вдови на похоронному багатті чоловіка-небіжчика;

в) стан вищого блаженства людської душі;

г) ідея про органічний взаємозв'язок природи і людини.

9. Вкажіть роки правління Чандрагупти II, за якого відбувся розквіт Гуптської держави.

а) 584–550 рр. до н. е.; б) 380–415 рр.;

в) 516–512 рр. до н. е.; г) 380–415 рр. до н. е.

8. Замкнені верстви суспільства за професійною ознакою у Стародавній Індії називалися: а) стани; б) прошарки; в) варни; г) касты.

10. До якої з названих нижче варн належали правителі та військова знать:

а) брахмани; б) кшатрії; в) вайш'ї; г) шудри.

11. Яка з поданих нижче варн мала виключне право здійснювати релігійні обряди і навчати людей релігійним догмам:

а) брахмани; б) кшатрії; в) вайш'ї; г) шудри.

12. Яка з названих пам'яток права не має відношення до Стародавньої Індії:

а) Закони Ману; б) Закони Наради; в) Закони Хаммурапі; г) Закони Бріхаспаті.

Тема 14. Культура та світогляд Стародавньої Індії

Ведійська релігія, література, божества. брахмани; ступені посвяти, учнівство. Вчення про карму; про стадіях життя; про рай і пекло; ахімса. Перетворення ведійської релігії в езотеричне вчення брахманізму. Релігійні пошуки, поява нових навчань. Буддизм. Легенди про засновника Гаутами Шак'ямуні. Основні істини буддизму. Доступність мови проповідей.

Створення буддійської громади; життя і діяльність ченців. Поділ буддизму на основні напрямки - махаяну і хінаяну; трансформація вчення в рамках махаяни. Індуїзм. Розвиток традиційних віровчень. Література. Два основних напрямки. Боги і їх шанування, обряди, звичаї, храми. Накопичення наукових знань. Писемність. Алфавіти і діалекти. Медичні, математичні знання, астрономічні відкриття. Філософія і логіка. Відсутність історичного жанру.

Тести для самоконтролю знань

1. Культура Стародавньої Індії зародилася в:

а) II тис. до н.е.; б) III тис. до н.е.; в) I тис. до н.е.

2. Найвідоміша пам'ятка індійської релігійної культури:

а) "Веди"; б) "Рамаяна"; в) "Махабхарата".

3. Релігією без душі і без тіла називають:

а) індуїзм; б) брахманізм; в) буддизм.

4. Споруда, що поєднує елементи архітектури і скульптури:

а) стамбха; б) ступа; в) чайтья.

5. Ступа – це:

а) споруда, що поєднує елементи архітектури і скульптури;

б) меморіальна поховальна пам'ятка;

в) печерний храм.

6. Охоронець буддійської споруди:

а) якшиня; б) шеду; в) сфінкс.

7. Печерний індійський храм - це:

а) стамбха; б) ступа; в) чайтья.

8. У храмовому комплексі в Аджанті нараховується:

а) 25 печер; б) 27 печер; в) 29 печер.

9. Для зображення богів у розписах стін печерних храмів використовували:

а) білий колір; б) червоний колір; в) блакитний колір.

10. Вид індійського живопису на музичні теми:

а) сангіт; б) ваніка; в) рагу.

Пам'ятки давньоіндійської літератури, від яких отримав свою назву період в історії

Індії середини II тис. до н. е. – першої половини I тис. до н. е.:

а) Сунна; б) Рамаяна; в) Веди; г) Махабхарата.

Династія індійських царів, представники якої у IV–II ст. до н.е. об'єднали під своєю

владою майже всю територію Індії:

а) Маур'ї; б) Магатха; в) Меровінги; г) Рамесиди.

Заповніть таблицю «Розвиток культури Стародавньої Індії»

<i>Галузь культури</i>	<i>Досягнення</i>
Наукові знання	
Література	
Архітектура	
Мистецтво	

Тема 15. Стародавній Китай

Природні умови, етногенез та ментальність населення території Стародавнього Китаю. Природно - кліматичний фактор в історії давньокитайського суспільства. Хронологія та періодизація давньокитайської історії. Стан джерельної бази. Археологічне вивчення Китаю. Найдавніші китайські держави. Шан – Інь: світанок китайської державності. Держава Західне Чжоу. Політична історія Західного Чжоу, господарство та суспільство. Китай доби Східного Чжоу. Суспільно - політичні віровчення Стародавнього Китаю. Конфуцій. Конфуціанські ідеї. Мо – Ді (Мо – цзи). Соціальна утопія маоїзму. Легістська модель держави. Даосизм. Давньокитайські імперії Цінь, Західна Хань та Східна Хань.

Тести для самоконтролю знань

1. Який імператор розпочав будівництво Великої Китайської стіни?
А) Лю Бан Б) Цінь Ши Хуанді В) Чжан Цяо Г) Шунь
2. Керівником повстання «жовтих пов'язок» 184–204 рр. н. е. був:
А) Тай Пін Б) Цянь Дао В) Чжан Цзяо Г) Фу Сі
3. Які наслідки мало повстання 207–206 рр., очолюване Лю Баном?
А) підкорення Кореї та В'єтнаму Б) заснування нової імперії Хань
В) розгром повстанців та загибель Лю Бана Г) проголошення незалежності царства Чу
4. Назву якої ріки в Китаї перекладають як «Жовта ріка»?
А) Меконг Б) Янцзи В) Сіцззи Г) Хуанхе
5. Коли династія Цінь прийшла до влади в Китаї?
А) 221 р. до н. е. Б) 316 р. до н. е. В) 196 р. до н. е. Г) 400 р. до н. е.
6. Велику Китайську стіну було побудовано для захисту від:
А) Аріїв Б) Індійців В) Хуннів Г) Персів
7. Єдина система мір і ваги була впроваджена в Китаї:
А) Конфуцієм Б) Лао-цзи В) Лю Баном Г) Цинь Ши Хуанді
8. Співставте ім'я китайського правителя та державу, де він владарював.
1. Сюань-ван; 2. У Ді; 3. Цінь Шіхуанді; 4. Гуан У-ді.
а) імперія Цінь; б) Східна Хань; в) Західна Хань; г) Західне Чжоу.
9. Розташуйте в хронологічній послідовності.
а) життя та діяльність Конфуція; б) повстання “Червоних брів”;
в) реформи Цінь Шіхуанді; г) період Західне Чжоу.
10. Який період в історії Стародавнього Китаю має назву період “Воюючих царств”?
а) 140–87 рр. до н. е.; б) 18–25 рр.;
в) 403–221 рр. до н. е.; г) 9–25 рр.

Тема 16. Культура Стародавнього Китаю

Релігійно-міфологічний світогляд стародавніх китайців. Злиття тотемістичних та анімістичних вірувань в одну релігію в добу Чжоу. Астральні культу. Пантеон богів і духів. Культ предків. Буддизм, даосизм, конфуціанство. Конфуціанські канони: “Книга перемін”, “Книга історії”, “Книга пісень”, “Весна і осінь”, “Бесіди й судження”. Китайська поезія. Історична та філософська проза.

Белетристика. Розуміння поняття музика стародавніми китайцями. Музика як вираження внутрішнього світу людини. Простота архітектурних форм, кам’яні гробниці та барельєфи. Розписи на дерев’яних та шкіряних виробах, живопис на шовку. Ханьська кераміка. Ієрогліфічний краснопіс. Розвиток математичних та астрономічних знань. Китайська алхімія. Народна медицина. Китайські історики та їхні концепції. Сима Цянь та його “Історичні записки”. Історик Бань Гу.

Тести для самоконтролю знань

1. У Стародавньому Китаї у VI-V ст. до н. е. виникає:
а) буддизм; б) індуїзм; в) конфуціанство.
  2. Наземні святилища давніх китайців:
а) цитани; б) мастаба; в) зіккурат.
  3. Глиняне військо імператора Цинь Шихуанді нараховувало:
а) 2000 воїнів; б) 3000 воїнів; в) 4000 воїнів.
  4. Символ свідомої ізоляції цивілізації давніх китайців:
а) Велика Китайська стіна; б) Великий Шовковий шлях; в) Алея Духів.
  5. За уявленням давніх китайців, земля має форму:
а) кулі; б) квадрату; в) трапеції.
  6. Давні китайці винайшли папір у:
а) I столітті; б) II столітті; в) III столітті.
  7. Імператор Стародавнього Китаю носив одяг:
а) білого кольору; б) жовтого кольору; в) блакитного кольору.
  8. За китайськими уявленнями, в основі всього існуючого лежить:
а) ян-інь; б) філософські системи; в) релігійні уявлення.
  9. Основоположник історичної науки у Стародавньому Китаї:
а) Цан Чі; б) Сим Цянь; в) Цини Шихуанді.
  10. Під музикою дані китайці розуміли:
а) пісню; б) гру на музичних інструментах; в) ритуальний танець.
- Яка релігія формується у Стародавньому Китаї у VI–V ст. до н. е.?
а) буддизм; б) християнство; в) конфуціанство; г) індуїзм.

Вкажіть ім’я основоположника історичної науки в Китаї.

а) Цан Чі; б) Сима Цянь; в) Конфуцій; г) Цінь Шихуанді.

Хто став засновником династії Хань у Стародавньому Китаї:

а) Чен Тан; б) Цінь Шихуанді; в) Шан Ян; г) Лю Бан.

Заповніть таблицю «Розвиток культури Стародавнього Китаю»

<i>Галузь культури</i>	<i>Досягнення</i>
Наукові знання	
Література	
Архітектура	
Мистецтво	

Питання для самоконтролю знань до змістового модуля IV

1. Як виникла Перська держава.
2. Хронологія завойовницьких воєн Кіра II.
3. Який перський цар і коли завоював Єгипет.
4. Причини повстання в Перській царстві, діяльність Гаумати.
5. Охарактеризуйте реформи Дарія I.
6. Коли сталося падіння Перської царства. Причини.
7. Періодизація історії Стародавньої Індії
8. Джерела по Стародавньої Індії
9. Назвіть дослідників Стародавньої Індії.
10. Умови виникнення Хараппської цивілізації
11. Арійська проблема в історії Стародавньої Індії.
12. Соціально-політичні процеси в долині Гангу в середині I тис. До н.е.
13. Варни Стародавньої Індії.
14. Політичний устрій Стародавньої Індії в епоху правління династії Маур'їв.
15. Реформи Ашоки.
16. Періодизація Стародавнього Китаю по династій (назви, дати).
17. Назвіть імена відомих філософів Стародавнього Китаю і коротко охарактеризуйте суть їхніх вчень.
18. Правління імператора Уди (період, дата).
19. Зміст реформ Шан Яна, де і коли вони проводилися.
20. Історики Стародавнього Китаю (імена, роки життя, назва праць).
21. Правління імператора Ціньшіхуанді (період, дата).
22. Повстання «жовтих пов'язок» (дата, наслідки).
23. Перерахуйте письмові джерела з історії Стародавнього Китаю.

24. Зміст реформ Ван Мана і їх результат.
25. Назвіть імена відомих вчених, які вивчали давню історію Китаю.

Рекомендована література до змістового модуля IV

Джерела

1. История Древнего Востока. Тексты и документы. – М.: Высшая школа, 2002. – 719 с.
2. Конфуций. Я верю в древность / Сост., перев. и коммент. И.И. Семенов. – М.: Республика, 1995. – 384 с
3. Литература Древнего Востока: Иран, Индия, Китай. Тексты. – М.: Изд-во Московского университета, 1984 – 349 с.
4. Махабхарата и Рамаана. – М.: Художественная литература, 1974. – 104 с.
5. Ригведа. Мандалы I-IV. М.: Наука, 1989. – 768 с.
6. Шицзин. Книга песен и гимнов. – М.: Художественная література, 1987. – 289 с.
7. Юань Кэ. Мифы Древнего Китая. 2-е изд. – М.: Наука, 1987. – 496 с.

Підручники та навчальні посібники

8. Немировский А. А. История Древнего Востока. — М.: Дрофа, 2009. – 346 с.
9. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – К.: Либідь, 2000. –

Додаткова література

1. Антонова К. А., Бонгард-Левин Г. М., Котовский Г. Г. — История Индии. М.: Изд. центр АЗ, МСК, 1999. – 356 с.
2. Бонгард-Левин Г.М. Индия эпохи Маурьев. – М.: Наука, 1973. – 294 с.
3. Бонгард-Левин Г.М. Древняя Индия. История и культура. – Спб.: Алетейя, 2003. – 314 с.
4. Васильев Л.С. Культы, религии и традиции в Китае. – М.: Наука, 1970. – 305 с.
5. Дандамаев М.А. Политическая история Ахеменидской державы. – М.: Наука, 1985. – 324 с.
6. Дьяконов И. М. Эламское царство в Старовавилонский период // История Древнего Востока. Зарождение древнейших классовых обществ и первые очаги цивилизации. Ч. I.: Месопотамия. - М.: Наука, 1983. – С. 391-414.
7. Дьяконов И.М. История Мидии от древнейших времён до конца IV века до н.э. – СПб: Филологический факультет СПбГУ, 2008. – 572 с.
8. История Ирана. – М.: Изд-во МГУ, 1977. – 488 с.
9. История Китая. – М.: МГУ, 1998. – 456 с.
10. Кудрявцев М.К. Кастовая система в Индии. – М.: «Наука» Восточная литература РАН, 1992. – 264 с.
11. Культура Древней Индии. – М.: Изд-во МГУ, 1975. – 354 с.

12. Кучера С. Древнейшая и древняя история Китая. – М., 1996.
13. Лёве М. Китай династии Хань. – М.: Центрполиграф, 2005. – 293 с.
14. Луконин В. Г. Культура сасанидского Ирана. М.: Наука, 1969. – 278 с.
15. Луконин В. Г. Искусство Древнего Ирана. М., «Искусство», 1977. – 232 с.
16. Персия – Иран. Империя на Востоке / авт.-сост. А. Б. Широкопад. – М.: Вече, 2010. – 377 с.
17. Хачикян М. Л. Эламский язык // Языки мира: Древние реликтовые языки Передней Азии. / Под ред. Н. Н. Казанского и др. – М.: Изд-во МГУ, 2010. – С. 95-117.
18. Хинц В. Государство Элам / Пер. с нем. Л. Л. Шохиной; отв. ред. и авт. послесл. Ю. Б. Юсифов. — М.: Наука, 1977. – 287 с.
19. Эдвардс Майкл. Древняя Индия. Быт, религия, культура / Пер. с англ. С.К. Меркулова. — М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 224 с.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)

Мета індивідуального навчально-дослідного завдання полягає в набутті навичок роботи з текстами історичних джерел та спеціальною науковою літературою.

Завдання: протягом вивчення курсу студент повинен проаналізувати джерела за вибором, скласти історичні мапи (заповнити контурні карти).

№ п/п	Вид ІНДЗ	Тема ІНДЗ	Кількість годин для денної форми навчання	Кількість годин для заочної форми навчання
1	Написання есе	Історія Геродота як джерело з історії Стародавнього Єгипту.	1	2
		Ф. Пітрі та його методика дослідження єгипетських старожитностей.	1	2
		Історія створення міфу про потоп.	1	2
		Дешифрування клинописного хетського письма.	1	2
		Концепція історичного розходження шляхів розвитку Сходу і Заходу.	1	2
2	Робота з історичним джерелом	Артхашастра як джерело з історії Стародавньої Індії. (Артхашастра или наука политики. – М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1959. –	1	1

		798 с.)		
		Характеристика письмових джерел про соціальні протиріччя в Середньому Царстві стародавнього Єгипту («Повчання гераклеопольського царя своєму синові Мерикара»; «Повчання Ахтоя, сина Дуауфа, своєму синові Піопі». (История Древнего Востока. Тексты и документы: Учебное пособие. /Под ред. В.И. Кузицина. – М.: Высшая школа, 2002.)	2	2
		«Епос про Гільгамеша», «3 письма Асархаддона богу Ашшуру», «Аннали Ашшурбанапала» (Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М.: «Восточная литература», 1997. – 400 с.)	2	2
		Хеттські закони, Автобіографія Хаттусіліса III (Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М.: «Восточная литература», 1997. – 400 с.)	1	1
		Сима Цянь. Історичні записки (Хрестоматия по истории Древнего Востока. – М.: «Восточная литература», 1997. – 400 с.)	1	2
		Геродот. Історія (в 9-ти кн.) як джерело з історії Персії. – Режим доступу: http://www.vehi.net/istoriya/grecia/gerodot/index.shtml	1	1
		Закони Ману (Хрестоматия по Всеобщей истории государства и права: В 2 т. / Под ред. К. И. Батыра и Е. В. Поликарповой. М., 1996. Т. 1. С. 25-55)	1	1
3	Скласти історичні мапи	Передня Азія та Єгипет	1	1
		Дворіччя в III-II тис. до н.е. Ассирія. Халдейське царство.	1	1
		Сирія, Палестина та Фінікія в давнину. Перська держава Ахеменідів у 6 ст. до н.е.	1	1
		Стародавня Індія та Китай.	1	1
Всього годин:			18	24

Науково-методичне видання

Окорокова Віра Вікторівна

**Методичні рекомендації до
самостійної роботи
«Історія Стародавнього Сходу»**

Українською мовою

Технічний редактор і коректор – О.П. Іванов

Підписано до друку 27.10.2017 р. Формат 60 x 90 1/16
Умовн. друк. арк. 1.8. Наклад — 130 прим. Зам. № 1519
Надруковано на поліграфічній базі приватного підприємства